

Některé zahrady na severním svahu Petřína

ALŽBĚTA BIRNBAUMOVÁ — MIROSLAV VOLEK

Zahrady, které leží v souvislé řadě na severním svahu Petřína, počínají nad kostelem P. Marie Vítězné a končí ohybem Vlašské ulice, kde stoupá ulice strmými schody na vrchol.

Petřín během historie prodělal řadu změn. Ale jeho základní struktura — mozaika vinic — jeví se na tomto území dodnes. Již král Vladislav I. (1140—1173) hned na počátku své vlády daroval velké plochy neosídlené země na Petříně — která mu jako zeměpánu náležela — svému premonstrátskému klášternímu založení na Strahově. Zcela jistě dostal klášter vrchol, severní svah a mělké údolí pod kláštelem, táhnoucí se od východu k západu, kde byla stará knížecí obora. — Brzy nato r. 1146 daroval král celý jižní svah Petřína cisterciáckému klášteru v Plasech. Oba kláštery dostaly tyto pozemky proto, aby zde založily a pěstovaly vinice. Svahy východní mezi územím strahovským a plaským, tedy vlastní Petřínské sady, byly rozděleny rovněž mezi církevní instituce. Na obou svazích terénní vlny (takzvaného brda) s úzkým hřbetem, který vybíhá ze západního svahu a jde v přímé linii k východu a na severu straně ukončuje Petřín nad údolím pod Strahovem, byla vinice Arcibiskupova, hned vedle ní směrem k západu vinice kláštera sv. Jiří. Údolí, kde vznikla velmi záhy osada Obora s kostelem sv. Jana, náleželo rovněž Strahovu. Kromě těchto velikých pozemků byly zde okrajové soukromé parcely.

Tato stručně načrtnutá pozemková skladba Petřína je dána i jeho přirozenými terénními podmínkami. Avšak jeho funkci v obraze města vytvořila tvůrčí koncepce citlivých lidí, kteří dosud byli schopni krásná města vytvářet. Takovým tvůrčím urbanistou byl Karel IV. Pojav do opevnění Prahy i východní svah Petřína, přivracený k Hradčanům, dal mu tak funkci zelené kulisy, která svým plošným i barevným masívem kontrastuje — a proto i stupňuje — krásu pohyblivého obrysu Hradčan. — Na tento karolínský odkaz navázali až po staletích osobnosti rázu pražského purkrabí Karla Chotka, které přetvořily dotud viničnou a štěpnicovou rustikální plochu Petřína ve veřejný park a zabránily často s velkým úsilím a obětmi rozchvácení tohoto místa technickým a utilitářským proudem, který se mnohokrát pokoušel rozparcelovat svahy na vily i činžovní domy nebo na jiná užitková zastavení. Tak koncem 18. století měla vzniknout na Petříně velká vodárna. Pak zde byla navrhována řada velikých skladišť. Dokonce zde mělo vzniknout nádraží pro železniční trať z Prahy přes Břevnov do Kladna. A konečně přišla secese, navrhuující jakési monumentální schodiště v místech někdejších kasáren. Pokračováním těchto zastaralých tendencí je i zastavení vrcholového plató Petřína studentskou kolonií, místo aby sem byla rozšířena sadová plocha. V této tendenci pokračuje i nápad o zřízení televizní věže na Petříně. Buď zaostalost nebo barbarismus — třetí totiž není dáno — nechápe, že pro jedinečné pražské panoráma je

nedotčená zelená kulisa Petřínské stráně naprosto nezbytným pendantem, jehož porušení znamená zničit to, co se nikde na celém světě neopakuje.

Severní svah Petřína, i když není pohledově v panorámatu důležitý, při bližší prohlídce ukáže řadu zajímavostí namnoze dodnes neznámých. Nad podnožím domů a paláců je souvislý pás zahrad, které patří mezi nejznamenitější výtvořky barokní zahradní architektury středoevropské. I když se většinou nacházejí v dezolátním stavu, jsou přece velikou pozoruhodností staré Prahy. Bylo by jistě velmi snadné propojit je navzájem spojovacími brankami, takže by se zde otevřely nové možnosti procházek. Ovšem právě uprostřed nich leží velická zahrada velvyslanectví USA, která od svého vzniku byla pražskou znamenitostí, avšak dnes již téměř půl století je pro nás jako exteritorium zcela nepřístupná. Snad by mohlo jednou dojít i k jednání o uvolnění alespoň hořejšího dílu této rozsáhlé zahradní plochy.

Na severním svahu Petřína jsou tyto zahradní celky:

1. Bývalý hřbitov a vinice v ulici Karmelitské, (nad domy čp. 381, 378/I, rozloha asi 63,25 arů)
2. Zahrada Vrtbovská (čp. 373/III, přibližná rozloha 56 arů).
3. Zahrada Vratislavská (čp. 366/III, přibližná rozloha 24,5 arů).
4. Zahrada velvyslanectví USA čili Colloredo-Schönbornská (čp. 365 a 362/III, přibližná rozloha téměř 100 arů).
5. Zahrada Lobkovická (čp. 347, 348, 343, 344/III, rozloha přibližně asi 7,4 h).
6. Zahrady u domů čp. 362 a 355.

Povšimněme si níže aspoň tři méně známých objektů.

I

BÝVALÝ HŘBITOV A VINICE

Pozemek, který svou jižní stranou sousedí s bývalou Seminářskou zahradou (původně Kapitulní, pak Karmelitská) a na severním se zahradou Vrtbovskou, není v podstatě skloněn na sever nýbrž na východ. Tvoří však konec brda. Patřil vždy mezi soukromé části Petřína. Po zamýšlené úpravě by měl být vstupem do enfilády barokních šlechtických zahrad. Sestává z plochého areálu na úpatí (větší polovina) a velmi srázného svahu, který vrcholí u zdi zahrady USA. Okrajové srázy v místech méně úrodných na východní a severní straně zůstaly dlouho bez držitelů a zužitkovala je až v pozdějším středověku píce měšťanských vlastníků. Kultivování případně kolonizování velkých ploch se nemohl ujmout jednotlivec, často ani ne šlechtic, nýbrž právě instituce klášterní, které kolem sebe dovedly sdružovat skupiny lidí.

Komu — zdali vůbec někomu — toto území patřilo před druhou polovinou 16. století, nevíme. Víme však, že jeho rovný spodní díl patřil před r. 1579 Dorotě Skálové, od které jej koupila malostranská obec. Koupě tato ukázala se za nedlouho velmi správná. Roku 1582 zuřil totiž v Praze mor a blízká prázdná parcela mohla být použita jako pohřebiště, když dosavadní hřbitovy byly přeplněny. Za dva roky zde vznikl utrakvistický hřbitov, na kterém opět po dvou letech byl postaven malý kostel, věnovaný památce Jana Husa. Hřbitov nesahal nikdy až k ulici. Ležel na terénním stupni, pod kterým stály dva domy.

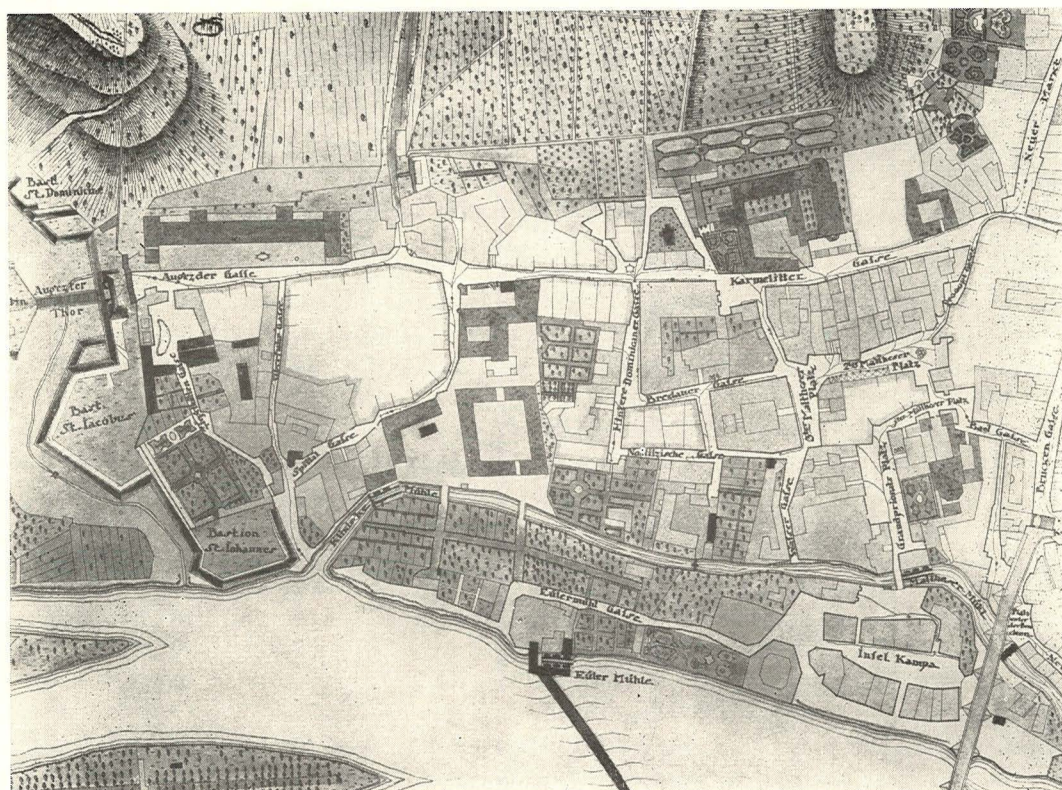
Stráž nad hřbitovem byla částečně vinicí a částečně štěpnicí a před r. 1600 vlastnila ji Dorota Kohoutová, která odprodala ze svého pozemku pruh země 50 loket dlouhý a 5 loket široký na zřízení malého špitálku při kostele, který dali postavit správci záduší.

Brzy potom a v letech 1611—13 byl postaven na sousední jižní parcele luteránský kostel Nejsvětější Trojice. Také tento kostel stál nad uliční komunikací a vchod do něho byl od severozápadu čili pod strání a je proto pravděpodobné, že od staré první brány městské, na severním konci nynější Karmelitské ulice, šla sem cesta na zvýšené úrovni terénu.

Po bitvě na Bílé hoře slíbil císař Ferdinand, že založí v Praze klášter bosých karmelitánů, jehož generál P. Dominik a Jesu se o vítězství na Bílé hoře zasloužil. Roku 1624 dává císař tomuto řádu luteránský kostel Nejsvětější Trojice i s velkou vinicí kapitulní i pozemky na jižní i na severní straně v sousedství kostela. Toto věnování se děje zcela bez ohledu na to, že Malá Strana nemá náhradu za hřbitov, který zde z nutnosti vznikl. Je pochopitelné, že se Malostranští bránili a protahovali celou záležitost, což ovšem mělo jen odkládací účinky. Roku 1626 jsou žádáni majitelé zahrady a vinice nad hřbitovem, aby postoupili karmelitánům 10 × 10 loket ze svého pozemku na rozšíření cesty ke kostelu. Toto je dalším důkazem, že vstup nebyl z ulice, nýbrž zmíněnou komunikací. Hned však příštího roku poroučí císař, aby karmelitáni dostali celou vinici a zahradu i se všemi domky, které zde i na hřbitově stojí. Majitelé mají být odškodněni pozemky z jiných konfiskátů. Z ocenění vinic, provedeného při této příležitosti perkmistrem hor viničných a z nichž jedna patřila Kateřině Presslové a druhá Ludmile Písecké z Kranichfeldu¹ se dovídáme, že tyto „vinice jsou cenné, protože jsou v městě, doprava k nim je snadná cestou, kterouž až k samým vinicím náklad a čeled snadně dostati se může, že mají dno (půdu) dobré, že jsou dobrým dřívím (révou) vysázené a dobře zdělané, z nichž častokrát 300 i více puten se sbírá, že při týchž vinicích je lis nákladný vystavený, v němž mimo čeren a vše potřeby k lisu, pak »skříňka« pro obilí skládání buď v slámě, nebo v zrní, prostranství hojné, komory, světnice jak pro držitele v čas sbírky, tak i pro vinaře pohodlné“. Píseckou ocenil perkmistr na 3000 kop grošů, druhou, která leží více ve stínu, na 2800 kop grošů. Toto ocenění líčí nám barvitě, jak vypadalo zařízení podměstských vinic, které byly pro tehdejší dobu i rekreačními místy a vlastně předchůdci našich víkendových chat.

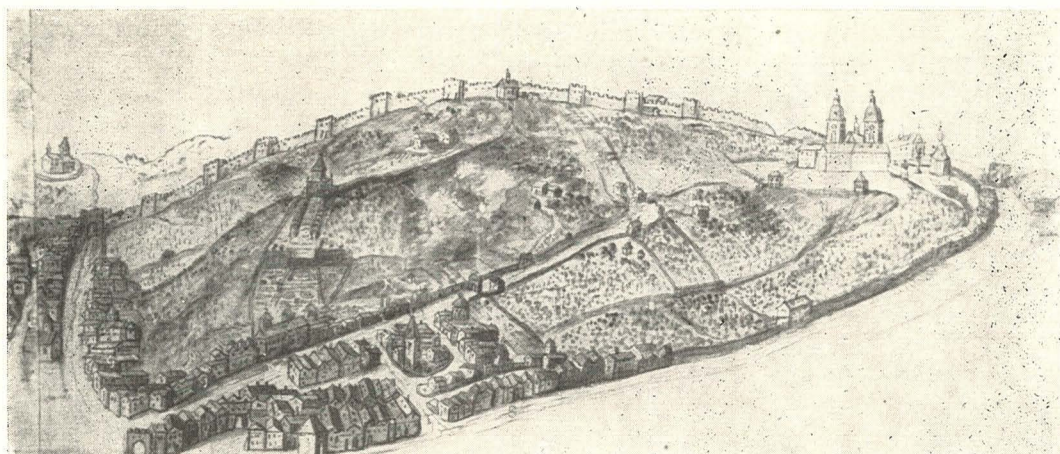
Karmelitáni se při této příležitosti nezachovali nijak vzorně, nýbrž vstoupili do vinic ještě dříve, než jejich zvod vešel v právní platnost, pobořili zeď, zuráželi zámky u lisu atd. Teprve r. 1629 byly obě majitelky uspokojeny a karmelitáni se zbavili nevítaného sousedství, neboť ze straně vinice bylo možno sledovat život za klášterní ohradou, což jim nebylo příjemné. Spor o hřbitov se táhne ještě mnohem déle. Obec malostranská si ještě v r. 1651 stěžuje, že karmelitáni místo hřbitova vůbec nepotřebují, že si postavili klášter na jižní straně a pro pohřby že mají rozsáhlé katakomby. Jak byli Malostranští uspokojeni, nevíme. Jisto však je, že karmelitáni teprve r. 1654 zbořili kostel Jana Husa a vysázeli zde štěpnici. Vidíme ji na anonymním pohledu Strahovském, kde také

¹ St. archiv — S. M. — C 70/1 — 8.

Katastrální plán východního svahu Petřína z roku 1850 (Snímek Státní ústav památkové péče)

Anonym: Pohled na Strahov v r. 1660 (Snímek J. Janatková)

lze vytušit hranici mezi oběma díly. Naposled byla zvětšena štěpnice r. 1681, kdy byla na vrcholu brda zakoupena část vinice Dítkovské (viz Schönbornská).

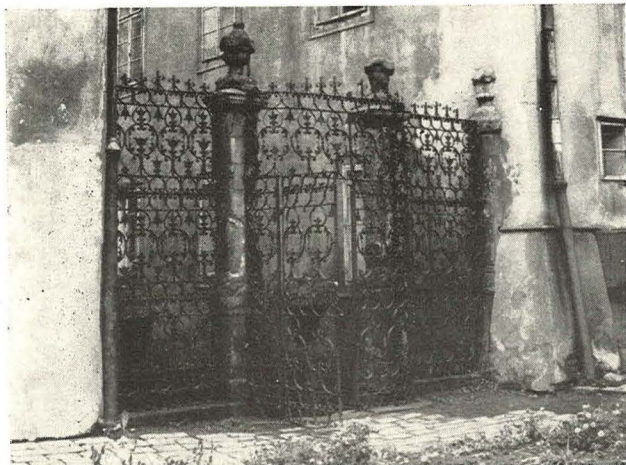
Karmelitská idyla trvá zde až do r. 1778, kdy klášter za josefinismu byl zrušen a jeho obytné budovy byly zužitkovány pro školní účely. Část severní štěpnice byla vykácena a na plochem pozemku vznikla zelinářská zahrada, kterou nám do všech podrobností líčí Langweilův model Prahy. Vidíme na ní dvě kruhové vysoké kádě, pravidelné pásové záhony a na řídce a nepravidelně osázené stráni plaňkové ploty. Až v polovině minulého století byla zde postavena budova pro německý ústav učitelek v typickém erárním chladném a tvrdém stylu, která je skutečně pěstí na oko v tomto prostředí. Stráň, od níž byla opět odpojena část Dítkovské vinice, ukazuje dvě terasy a je úplně zanedbána, ale architekt by zde měl příležitost pokusit se o vytvoření zahrady, která by mohla být uvítacím salónem pro procházky dalšími zahradami.

II

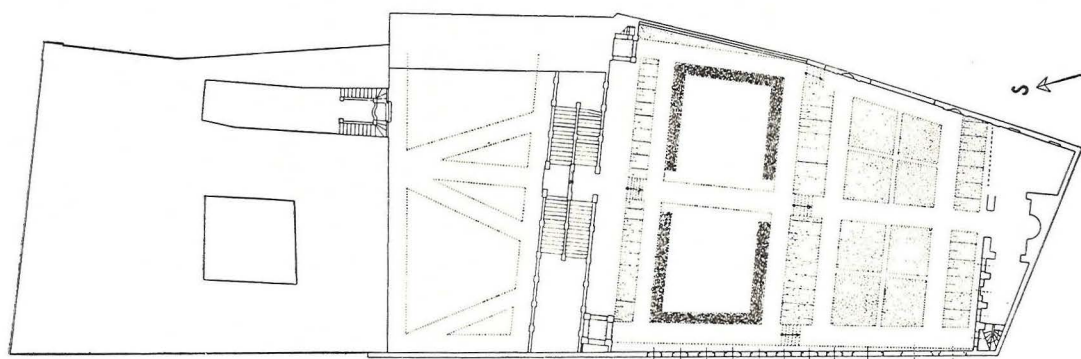
ZAHRADA VRATISLAVOVA

Tato zahrada je veřejnosti téměř neznámá a nepřístupná. — Koncem 16. stol. byly zde dva domy s úzkými viničními parcelami vzadu, které vystupovaly po svahu až k hranicím vinice Arcibiskupovy. Roku 1604 byly oba domy spojeny v celek, který patřil až do r. 1651 F. Freislebenovi z Bischofu. Před r. 1670 koupil je od něho Kryštof Fr. Vratislav z Mitrovic, který zemřel r. 1689. Přestavěl domy, ponechav základní půdorysný rozvrh. Západní větší dům pokrytý třemi sedlovými střechami, tedy jednokřídlý, dostal tvar čtyřkřídlého stavení s vnitřním dvorem. K němu na východě přistavěn menší dům s dlouhým obdélným křídlem vzadu, které s hlavním domem uzavírá úzký dvůr a má vlastní portál. I po klasicistní přestavbě paláce v letech 1830 zůstala dvojdílnost paláce zachována.

Starý stav vidíme dobře na anonymním pohledu Strahovském z r. 1660. Již tehdy je vzadu na svahu upravena malá zahrada na rovné terase, na které vidíme čtyři pravidelné záhony. Nad ní stoupá rustikální svah vinice. — Při Kryštofově přestavbě byla patrně upravena alespoň v hlavních rysech i zahrada. Tato úprava měla vzor v sousední, tehdy proslulé zahradě Colloredově. I zde vybudována raně barokní terasa s dvouramenným schodištěm. Tehdy patrně zřízena i vysoká obezdívací zeď na vrcholu zahrady, která zde podchycuje příkrý svah brda a je zároveň terasovou eskarpou i pro hořejší díl Colloredovy zahrady. Nenaléhá na obě boční zdi kolmo, ale v tupém úhlu. Aby ukončení zahrady bylo pravidelné, jak to kázala barokní estetika, byly před tuto zeď postaveny tři architektury, jejichž fasáda je půdorysně pravoúhlá k ohradním zdem. Přímo na ose je nika těsně při podezdívce. Je cihlová a nahoře na ní byla vyhlídková terasa přístupná od východu schodištěm. Nika tvořila zadní stěnu čtvercového prostoru, který na bočních stranách a na průčelí měl otevřené arkády. Na západ vede arkáda do bývalé saly tereny, jejíž průčelí se rovněž k severu otvíralo třemi arkádami. Půdorysně je tato sala terrena lichoběžná. Na západní straně je vestavěno schodiště, které vedlo na rovné trámové, nyní zřícené, zastropení. I na východní straně střední niky stála pavilónová stavba, nyní úplně zřícená. V její východní stěně vidíme dva zazděné okenní otvory. Jsou důkazem, že tento pavilón i jeho východní zeď vznikly nepoměrně dřív než zahrada Vrtbov-

*Vratislavský palác —
mříž u schodiště k zahradě
(Snímek J. Janatková)*

*Plánek Vratislavské zahrady
(Archív autorů)*

ská a že vedly do krajiny. — Časově je tedy Vratislavská zahrada raně barokní, alespoň ve svém hlavním rozdělení a rozvržení do teras a patří tedy do vlivu italského.

Druhou etapu úprav klademe do let 1700—1712. Tehdy vratislavským majetkem vládl hrabě Jan Václav (zemřel r. 1712), nejvyšší kancelář království českého a císařský velvyslanec v mnoha důležitých posláních. Ačkoliv byl bezdětný, založil přece vratislavský fideikomis, do kterého pojal i tento pražský palác. Tehdy vzniklo půvabné schodiště vedoucí na první terasu na ose východního úzkého dvora paláce. Je kamenné, dvouramenné a má na středu kašnu. Je opatřeno jedinečně krásnou kovanou mříží, která přes tuto svoji hodnotu propadá zkáze. — Druhým přínosem této doby jsou oba gloriety postavené na promenádě druhé terasy, a konečně obrysové vykrajovaná ohradní východní zeď společná se zahradou Vrtbovskou, na jejímž středu byly patrně na obou stranách perspektivní malby nebo písková sgrafita. — Západní zeď je starší a je prolomena jedenácti arkádami s mřížemi. Je pozoruhodné, že provzdušení malé a úzké zahradní plochy Vratislavské bylo sousedy benevolentně respektováno.

Pohledy, které nás poučují o tomto objektu pocházejí až z 18. a 19. stol. Ze starších jsme se zmínili o pohledu Strahovském. Ouden—Allen vyčerpал svoji pozornost na velkou a proslulou zahradu Colloredovu. To nás ovšem nemůže mýlit, protože přípravné práce pro prospekt trvaly několik let. — Za necelých sto let nám ji však J. D. Huber vyliší do podrobností. Bohužel nic neříká o třech vrcholových architekturách. Ty nám zachoval až akvarel J. Isabeye z r. 1812. Oba podrobné plány Prahy Hergetův i Jüttnerův nemají pro tento objekt význam. Zato nám velmi pomáhá model A. Langweila (1830). Zahrada je sice již „přírodně“ upravena, ale máme zde přesný tvar obrysového vymodelování východní zdi. Tím je zároveň udána linie třetí terasy. Dále je zde velmi důležitý záznam perspektivní malby (event. barevného štuka), které bylo naneseno na západní vysokou zeď, jež dělí prostor první terasy Vratislavské od nádvoří paláce colloredovského. Námětem malby je zahradní pavilón fantastické formy. Slabé stopy této iluzivní malby jsou zachovány. Tím vítanější je nám pomoc Langweilova při eventuální rekonstrukci prospektu.

III

COLOREDO — SCHÖNBORNSKÁ ZAHRADA

(*Nyní exterritorium USA*)

O této zahradě můžeme mluvit pouze teoreticky, bez vlastního pozorování. Na hřbetě, překlápějíc se na jižní i severní svah brda, rozkládala se vinice Arcibiskupova. Táhla se od východu k západu v délce asi 250 m a hraničila zde s vinicí kláštera svatojiřského (viz zahrada Lobkovicova). Celková její výměra se udává již ve středověku na 16 korců. Na severním svahu jako u všech tří předchozích dolení nejméně osvětlovaná část nebyla patrně obdělávána. Svědčí o tom i fakt zvláštní cesty, která vedla od staré Újezdské brány nahoru do vinice. Je velmi pravděpodobné, že toto území jako patrně celé brdo náleželo původně Strahovu a že do majetku pražského arcibiskupa přešlo až po vydání majestátu Karla IV. r. 1358. Klášter nestačil totiž obdělávat všechny své pozemky a musel je proto odevzdat podle této charty majiteli schopnějšímu. Avšak změna v tomto případě nepomohla.

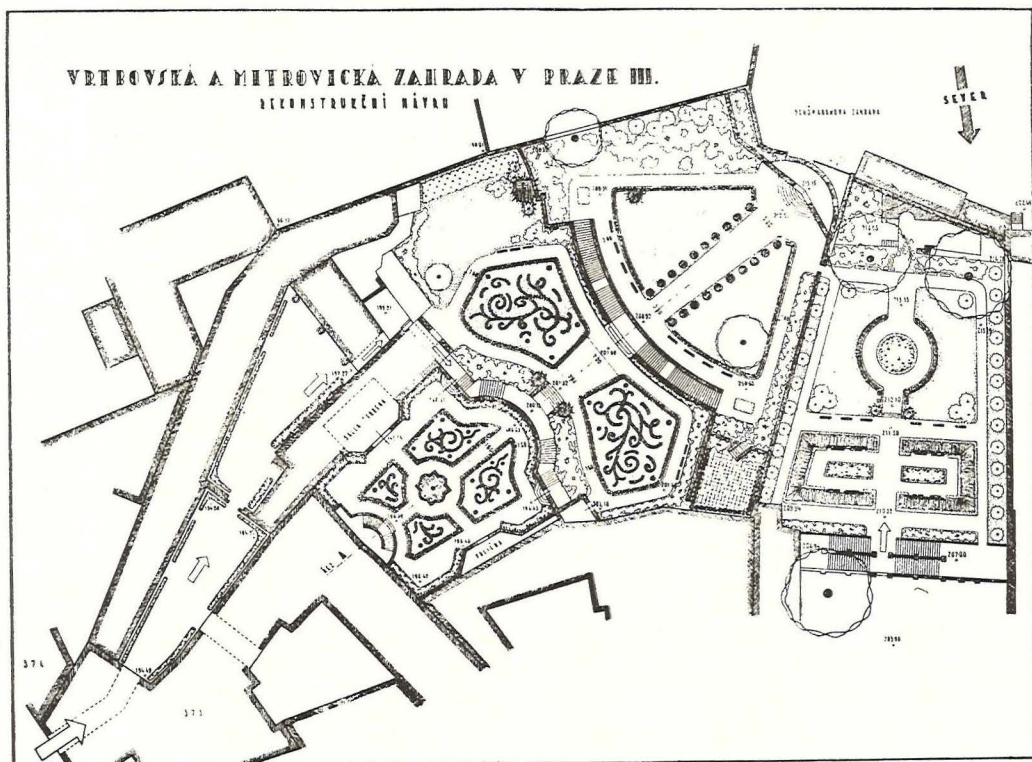
První určitou zprávu o ní máme z r. 1385. Tehdy arcibiskup Jan z Jenštejna dal za-
nedbanou vinici a zahradu na čas života svému notáři a konšelu Menšího Města Prahy Jindřichovi z Ansbachu, zvanému Kovadlo, za jeho dlouhé a věrné služby. Z listiny plyne, že byla až dotud pronajímána, ale že nájemci byli nedbalí, takže nový správce musel do ní hodně investovat. To plyne i z výhodných pro něho dědických doložek smlouvy. Mistr Kovadlo jistě vinici zvelebil. Tím spíše byla r. 1421 zkonfiskována jeho dědicům. Jako majetek arcibiskupský musela však být opět navracena. Do soukromého majetku se dostala dobrovolným prodejem až koncem 15. století. Nejprve ji obdržel Kuneš, apatykář. Pak byl jižní svah přičleněn k vinici kapitulní a zbývající plochu zakoupil staroměstský měšťan Beneš, který bydlel ve velkém domě U dítek (čp. 189/I, Karlova ul.). Po něm od r. 1526 jí držela Magdaléna Fikarová z Vratu. Roku 1557 odkázala vinici „slove Dítkovskau nebo Lanšperka“ dceři Ludmile Hoškové z Proseče. Dědictvím přešla na větev rodiny, která se nazývala Hadové z Proseče. Tito jí r. 1643 prodali (ponechavše si jen malou část na východním konci brda) hraběti Rudolfovi Col-

loredo — Wallsee, velkopřevoru rytířského řádu maltézského a komandantu Prahy. Beckovský v „Poselkyni“ (díl II/3, str. 371) vypráví o tomto pánovi, že při vpádu Švédů r. 1648 utekl pouze ve spacím oděvu ze svého paláce skrze zahradu a vinici v noci, dal se převézt na staroměstský břeh a řídil pak odtud úspěšně záchranu Starého Města.

Zároveň s velikou vinicí koupil Colloredo i rozsáhlé stavební místo na úpatí svahu, kde již r. 1615 Štěpán Šmíd z Freihofu spojil v jeden celek pět malých domů a k nim přilehlých parcel. Na tomto místě tedy v l. 1643—1657 vzniknul trojdílný Colloredův palác. Toto datování nám potvrzuje anonymní pohled Strahovský, na kterém je tato novostavba zakreslena. Je to velmi dlouhá jednopatrová budova obdélného půdorysu, která má na jižní nádvorní straně připojena tři věžová křídla, jež ji převyšují vyhlídkovými altány, krytými stanovými střechami. Za touto mohutnou budovou vidíme do výše prvního patra navezenou nebo upravenou mírně k severu skloněnou terasu, která se táhne v celé šířce paláce. Do hloubky je přechleněna druhým nevysokým terasovým stupněm. Obě takto vzniklé plochy jsou rozděleny dvěma příčnými cestami na šest téměř čtvercových polí čili tvoří typický šachovnicový italský parter, jehož oddělení měla v lemování nízkými buxusovými plůtky rozličnou floristickou úpravou. To nám potvrdí i prospekt Ouden-Allenův (1681) a doplní údajem o vysoké první terase, která na severu přiléhá přímo na věžovitá křídla. Je vybudována z bosových kvádrů a opatřena kamennou kuželkovou balustrádou a přístupna ze středního dvora dvouramenným schodištěm se střední podestou, kde je mělká nika. Na Strahovském pohledu vidíme i mohutné podezdění druhé terasy, patrně v místech, kde teprve začínala kdysi vinice Arcibiskupova. Tato podezdívka byla z lomového kamene a omítnuta. Na středu měla pravoúhlý výstupek, po jehož stranách se patrně na ní vystupovalo. Na plné balustrádě terasy jsou rozestavěny velké kořenáče se stromky kulovitě tvarovanými.

Jak jsme již o tom mluvili, tato terasa respektive podezdívka byla určitě z technických důvodů zřízena současně i nad zahradou Vratislavovou. Znáčná délka této podezdívky nevydržela tlak země a musela být při druhé úpravě zahrady v 18. století obestavěna cihlovým pláštěm, který má zcela výjimečný vlnovitý půdorys. Neobvyklost tohoto tvaru by svědčila pro autorství Giovanniho Santiniho.

Pozemek, který i nad terasou mírně stoupá, byl za Rudolfa Colloreda v části nad palácem architektonicky upraven. V šíři výstupku byl trávníkový pás, po jehož bocích stoupala zelená loubí až k vyhlídkovému pavilónu, tak charakteristickému pro toto území. V základě je to prastarý viničný lis, který vidíme poprvé na leptu Václava Hollara ze sbírky *Prospectus aliquid amoenissime locorum*, která vyšla r. 1643, ale jejíž vznik je asi o deset let starší a zachycuje pravděpodobně středověký stav. Lis byl přízemní, obdélné prosté stavení se sedlovou střechou. Avšak na Strahovském pohledu, který časově následuje, vidíme již dnešní formu. Nad krychlovým patrovým spodkem se na plochem zastropení tyčí věžicová nástavba krytá jehlanem. Kolem ní je vyhlídkový ochoz obklopený balustrádou. Pavilón je vestavěn přímo do jižní ohradní zdi vinice, která patrně zároveň s jeho výstavbou nahradila dosavadní plaňkový plot. Vidíme jej potom na Ouden-Allenově i na Huberově prospektu. V této době však již není vyvrcholení zahradní architektury. Jeho okolí se proměnilo v řádkově vysázenou vinici a štěpnici. Hergetův plán Prahy 1791 doloží toto vysázení a zakreslí v celé západní části pozemku osm stupňovitě nad sebe řazených úzkých teras, které se tam nalézají dodnes.

Návrh na úpravu Vrtislavské zahrady (Archív autorů)

Gregory-Kholův pohled na Malou Stranu z r. 1794 nevypráví mnoho o zahradě, ale zato první zachycuje klasicistní úpravu pavilónů, jak nám ji po osmnácti letech namaluje J. Isabey (r. 1812). Pavilón dostává v přízemí otevřené arkády. Pokud se týče zahrady, vidíme na tomto listě pozemek po nějaké přírodní pohromě, téměř bez porostu.

Zahrada, jak jí dal kolem poloviny 17. stol. vytvořit Rudolf Colloredo-Wallsee, vznikly tedy v době, kterou pro naše poměry můžeme označit za raně barokní, kdy panoval italský sloh šachovnicových parterů, teras, loubí, balustrád s kořenáči a tvarovanými stromky, plastikou a vodními hříčkami. Není divu, že tato velká zahrada vzniklá ještě v první polovině století byla pozoruhodností Prahy, o které píše v Miscelaneích Bohuslav Balbín (I, str. 142) i soudobé cestopisy.

Průběhem dalšího trvání prošla dvojí úpravou. V l. 1715—18 byl přestavován palác. Literatura uvádí jako architekta Giovanni Santiniho. Polírem byl Bartolomeo Scotti. Těžká fasáda paláce, který v této době byl zvýšen o patro a odbourání altánových věží na jeho pozadí neříká, že je zároveň zahradním a rekreačním objektem. Teprve obě

mužské karyatidy, dílo Matyáše Brauna, jejichž siluety v prudkém pohybu lemují arkádu vstupu z průjezdu do dvora, kontrastují do té míry s jednoduchou formou schodiště na jeho pozadí, že nám jej tím zdůrazní jako vstup do další součásti objektu, do zahrady, která byla současně zmodernizována, jak nám o tom vypráví prospekt Huberův. Z první terasy mizí šachovnicový parter a je nahrazen vysokými tvarovanými špalíry seřazenými do tří řad. V první řadě za balustrádou terasy vidíme pravoúhlé zalomené salony de verdure, otevřené k paláci a vyplněné koberci parteru. Za nimi jsou v řadě rozestavěny tvarované oranžové a citrusové stromky, které zabíhají i do dvou kabinetů, které mají trojúhelníkový půdorys. Třetí řada zakrývá terasové cihlové a vlnovité podezdívky. Je zajímavé, že plán Hergetův nekreslí tyto špalíry, ale jen broderiové záhony. Nekreslí ani obdélnou budovu, patrně míčovnu, kterou také věrně zakresluje jediný Huber. Nemůžeme přesně říci, kdy stavba vznikla a měla-li skutečně funkci míčovny.

Roku 1755 koupil palác od Colloredů kníže Fr. A. Hatzfeld. Jeho chotí byla Bernardina Schönbornová. Po vymření české linie Hatzfeldů zdědili jejich statky roku 1795 Schönbornové. Patřil jim i malostranský palác až do prodeje velvyslanectví USA. Zahrada byla pod tlakem módy upravena v takzvaném přírodním slohu. První terasa byla pomocí hadovitých cest proměněna v obou svých stupních na trávníky a stromová zátiší. Hustý porost zakryl opěrnou zeď, ale zkomolil původní záměr: odlišení dvou zahradních celků umělého parteru na první terase a přírodní, ale účelné štěpnice na terase druhé. Stalo se tak brzo, protože tuto úpravu zakresluje již Jüttnerův plán Prahy z r. 1811.